

Möjligheter med det svenska ordförandeskapet i EU 2023

Tio rekommendationer till
den svenska regeringen



Kungl. Ingenjörsvetenskaps
Akademien

Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien är en fristående akademi med uppgift att främja tekniska och ekonomiska vetenskaper samt näringslivets utveckling. I samarbete med näringsliv och högskola initierar och föreslår IVA åtgärder som stärker Sveriges industriella kompetens och konkurrenskraft. För mer information om IVA och IVAs projekt, se IVAs webbplats: www.iva.se.

Utgivare: Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), 2022
Box 5073, SE-102 42 Stockholm
Tfn: 08-791 29 00

Inom ramen för IVAs verksamhet publiceras rapporter av olika slag.
Alla rapporter granskas och godkänns därefter av IVAs vd.

IVA-M 540
ISSN: 1100-5645
ISBN: 978-91-89181-37-3

Projektledning: Ann Brunnberg, IVA
Text: Anders Lindberg, Jan-Eric Sundgren, Birgitta Resvik,
Claes de Neergaard, Elisabet Salander Björklund & Lovisa Berglund
Redaktör: Thomas Malmer
Layout: Pelle Isaksson, IVA

Denna rapport finns att ladda ned via www.iva.se

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	6
Inledning	10
EU:s roll för att stärka forskning och utbildning	12
Värna treprocentsmålet för forskning	13
Utveckla kunskapstriangeln	14
Stärk och utveckla European Research Council	14
Utveckla samarbeten kring forskningsinfrastrukturer samt test- och demonstrationsanläggningar	14
EU:s roll för att stärka företagens konkurrenskraft	16
Utveckla den inre marknaden och internationell handel	18
Initiera arbetet med en ny strategi för konkurrenskraft	18
Strategisk autonomi får inte övergå i protektionism	18
Regelförenkling för att stärka utvecklingen av små- och medelstora företag	19
Undvik detaljstyrning och gör beslutsprocesser mer transparanta	19
EU:s roll för att säkra tillgången till energi	20
Behov av mål för försörjningstrygghet	22
Analysera konsekvenser av olika inriktningar utifrån en övergripande systemsyn	22
Lyft in bioenergi i RePowerEU	22
EU:s roll för att stärka tillgången till råvaror	24
Utveckla EU:s miljölagstiftning och harmonisera svensk implementering till övriga EU	26
Verka för mindre detaljstyrning av skogen	26
Värna om subsidiaritetsprincipen och öka engagemanget	28
Värna om subsidiaritetsprincipen	29
Ökat engagemang tidigt i EU:s processer	29
IVA kan bidra till en utvecklad svensk EU-diskussion	31
Appendix	32
Bilaga 1: EU:s övergripande budget och prioriteringar	33
Bilaga 2: Inkomna synpunkter från akademien	37
Bilaga 3: Referenser	38



Förord

»Den svenska allmänhetens stöd för EU är starkt. Men det svenska engagemanget bör öka.«

Sverige är sedan år 1995 medlem i EU. Den inre marknaden och den fria rörligheten är en motor för tillväxt och utveckling i Europa. Mer än 70 procent av Sveriges export går till EU-marknaden.

Med Rysslands anfallskrig gör sig grunden till att EU en gång bildades påmind, dvs. EU som fredsprojekt. EU har snabbt enats om både hjälpprogram till Ukraina och olika sanktionsprogram mot Ryssland. Det har enat en union som samtidigt har många utmaningar att hantera i nära framtid. En stor del av ordförandeskapet kommer sannolikt att präglas av detta.

Den svenska allmänhetens stöd för EU är starkt. Men det svenska engagemanget bör öka. Det är viktigt att Sverige initierar, driver och genomför förslag som utgår från en kombination av svenska intressen och EU:s intresse. Det finns annars en risk att Sverige dvs. näringslivet, politiken, intresseorganisationerna och akademin överraskas av långt gångna förslag, som uppfattas strida mot svenska intressen.

IVA kommer att verka för att det svenska ordförandeskapet ska leda till en framåtsyftande och engagerande debatt om hur Sverige skulle kunna positionera sig tidigare och tydligare i EU-sammanhang. Vi ser stora möjligheter för Sverige att bli en mer central och initierande kraft inom EU.

Det finns svenska framgångsfaktorer som arbetsmarknadens partssamarbete, givande forskningssamverkan mellan privata och offentliga aktörer, en konsekvent frihandelslinje, omställningstrygghet som skapar förutsättning för förändring, självreglering och höga FoU-investeringar. Detta är arbetssätt som skulle kunna vara giltiga inom hela EU. Sverige kan agera med större självförtroende och mer offensivt inom EU.

Utgångspunkten i denna rapport är att ge rekommendationer till den svenska regeringen för EU-ordförandeskapet 2023 och EU-arbetet framöver. En lika viktig utgångspunkt är att på hemmaplan stimulera till en mer omfattande diskussion om EU, vad Sverige vill med EU och hur vi som land agerar i EU. Med tanke på unionens betydelse både som hemmamarknad och lagstiftare skulle en mer levande dialog om EU vara värdefull. När Sverige nu för första gången sedan år 2009 blir ordförandeland skapar det en möjlighet att inom näringsliv, politik och akademi framkalla en debatt om Sveriges förhållningssätt, ambitionsnivå och prioriteringar inom EU-arbetet.

IVAs presidium står bakom föreliggande rapport. Förslaget till rapporten har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av *Birgitta Resvik*, Avd. II, *Claes de Neergaard*, Avd. IX, *Jan-Eric Sundgren*, Avd. VII, *Elisabet Salander Björklund*, Avd. VIII, *Lovisa Berglund*, Studentrådet samt undertecknad. Skribent har varit *Thomas Malmer*.

Förslaget till rapport har presenterats vid Akademikollegiet och sedan tillställts alla avdelningar på remiss. Förslaget har även presenterats vid en Akademisammankomst och enskilda ledamöter har inbjudits att inkomma med synpunkter. I den mån inkomna, mer principiella synpunkter inte beaktats i slutversionen finns detta redovisat i bilaga 2 med kommentarer. Gruppen har därefter förelagt Presidiet en reviderad version som slutligen faststälts av Presidiet vid sammanträde den 11 november.

Anders Lindberg
Vice Preses



Sammanfattning

»Sverige bör initiera ett arbete med en ny strategi för konkurrenskraft med fokus på en tydlig plan för implementering.«

Sveriges regering bör under ordförandeskapsåret prioritera följande tio punkter:

1. Opinionsbilda för ökade FoU-investeringar och ökad FoU-samverkan

Målet att EU-länderna skall investera tre procent av BNP i forskning, både grundläggande forskning och forskning i samverkan, är viktigt för kontinuerlig kunskapsuppbyggnad. Kunskapstriangeln är angelägen för delaktighet och spridning av kunskap. Sverige bör därför driva att EU i utökad utsträckning kopplar ihop sina olika instrument för forskningsstöd med insatser också inom utbildning både på master- och doktorandnivåer.

Sverige är ett av EU:s bästa länder när det gäller att satsa på FoU- både från statlig och privat sektor – och att hitta samverkansmodeller för detta. Här kan Sverige i rollen som ordförandeskapsland utnyttja detta till att sprida kunskap och goda exempel vidare.

2. Starta arbetet med en ny konkurrensstrategi

Sverige bör initiera ett arbete med en ny strategi för konkurrenskraft med fokus på en tydlig plan för implementering. En grundbult i detta arbete bör vara att utgå från de gröna och digitala omställningarna för att på så sätt säkra att EU återtar en ledande position vad gäller näringslivets globala konkurrenskraft. Viktigt är också att EU i större utsträckning börjar mäta konkurrenskraft både för varje medlemsland och för EU som helhet, "Whats gets measured gets done".

Sverige ligger långt fram när det gäller både den gröna och den digitala omställningen. Med större fokus på en välutvecklad inre marknad kan företag i Sverige få nya marknadsmöjligheter. Svensk teknik kan därmed också bidra till dessa omställningar i fler länder.

3. Prioritera handelsförhandlingar med USA och Kina

Att marknaden ökar för EU:s företag och konsumenter är av stort värde, genom att tjänster och produkter kan säljas till och köpas från större områden. Handelsförhandlingar med USA bör prioriteras liksom att slutföra investeringsavtalet med Kina. Frihandel dämpar dessutom inflationen.

För Sverige som liten, exportberoende ekonomi är det av mycket stort värde om EU – med en helt annan kraft än Sverige själv haft som förhandlingspartner, kan öppna nya marknader för svenska företag och konsumenter.

4. Visa vaksamhet mot "strategisk autonomi"

Även om det kan vara motiverat efter pandemi och under Ukraina-kriget att inom EU tänka mer på förmågan till försörjning och leveranskedjor inom EU, är det viktigt att detta inte blir ledord eller täckord för ökad protektionism, statliga subventioner och snedvriden konkurrens.

Sverige gynnas bäst av frihandel och öppna marknader, såväl inom EU som mellan EU och övriga världen.

5. Verka för att alla nya EU-förslag prövas mot den inre marknaden och de fyra friheterna

För att markera och ständigt påminna om EU:s övergripande uppgift bör alla nya förslag prövas mot hur de påverkar den inre marknads funktionssätt och de fyra friheterna. Detta grepp har med framgång prövats i Sverige när det gäller att ställa förslag mot övergripande principer.

Den inre marknaden och de fyra friheterna är de helt avgörande viktigaste aspekterna för det svenska EU-medlemskapet. Därför gynnar det Sverige – och EU – att detta aldrig hamnar ur fokus.

6. Verka för obligatorisk konsekvensanalys och restriktivitet med delegerade akter

Vi välkomnar befintliga regler om att Kommissionens reformförslag skall innehålla en konsekvensanalys. Kräv från svensk sida att även framförhandlade kompromisser mellan EU- parlamentet, kommissionen och rådet, blir föremål för reviderade konsekvensanalyser innan beslut fattas. Reagera mot den ökande användningen av så kallade delegerade akter, som innebär att EU- kommissionen kan fatta viktiga beslut utan medverkan av parlamentet eller rådet.

Det uppfattas stötande och till skada för EU:s legitimitet att de beslut som ytterst fattas inte föregås av en beredning som innefattar konsekvensanalyser eller att EU-kommissionen upplevs försöka komma runt den formella processen för beslutsfattande. Det strider mot den svenska förvaltnings- traditionen och ligger i vårt intresse att påpeka.

7. Behov av mål för försörjningstrygghet

Energimarknaden inom EU behöver fortsätta att utvecklas, speciellt med avseende på systemperspektivet och hur allt mer väderberoende elproduktion ska balanseras. EU- regeringen ställer idag krav på solidaritet vid eventuella brist- situationer om försörjningstrygghet, men hur detta konkret ska hanteras är otydligt. Det finns ett behov av att på

EU-nivå införa ett mål för försörjningstrygghet för elsystemet och ett vidareutvecklat regelverk för hur effektbalansen kan upprätthållas när andelen väderberoende el ökar.

Sverige liksom flera EU-länder har idag stora svängningar i el- priserna. Sverige är ett föregångsland vad gäller utvecklingen av fjärrvärme baserad på inhemsk bioenergi och kraftvärme- anläggningar. Detta är exempel på planerbar elproduktion som behöver öka för att skapa balans i elsystemet.

8. Verka för mindre detaljstyrning av skogsnäringen

Skogen ger ett viktigt bidrag till klimatomställningen som resurs för förnybar råvara och som fossilfri energi. Skogen och dess produkter, såsom timmer, är även en kolsänka. Skogen måste ses som en produktiv resurs som kan bidra till klimatomställningen i EU. Då krävs en balans mellan bevarandevärden inkluderande biologisk mångfald och produktionsvärden. Svensk skogsbruk och svenska erfarenheter kan bidra till EU:s klimatarbete utan att EU- övergripande detaljregleringar införs.

Det svenska skogsbruket har under lång tid arbetat med likställda mål för produktion och miljö. Miljöhänsyn såsom bevarandevärden är integrerat i produktionsskogsbruket där hela trädet tillvaratas.

Kommissionen arbetar via ett flertal olika förslag för en ökad detaljreglering av skogsbruket från EU.

9. Arbeta för att fler svenskar arbetar inom EU

Den svenska regeringen – med hjälp av övriga svenska aktörer – bör utnyttja ordförandeskapet till att stimulera fler svenskar att söka chefs- och expertbefattningar inom EU-organen, få fler företag och organisationer att prioritera närvaro i Bryssel. Svenska arbetsgivare behöver högre värdera meriten av erfarenhet inom EU-relaterad verksamhet. Svenska lärosäten bör stimuleras att erbjuda utbildningar och kurser som ökar möjligheten för deltagande att erhålla anställning inom EU-organen.



Fler svenskar på plats inom EU-relaterad verksamhet innebär att fler har en verklighetsbild från Sverige att förmedla, vilket ytterst gynnar de svenska positionerna och Sveriges förmåga att föra fram sina ståndpunkter.

10. Aktualisera debatten om subsidiaritetsprincipen

Utnyttja det svenska ordförandeskapet till att förnya och aktualisera debatten inom EU om balansen mellan centrala

initiativ och decentralisering och beslutsfattande nära de berörda, efter en period med centralisering och detaljreglering inom EU.

Legitimiteten och stödet för svenskt EU-medlemskap hänger mycket samman med huruvida EU uppfattas ägna sig åt rätt saker och lämna saker som bäst sköts på nationell nivå. I flera sammanhang – kring lönebildning, skogsfrågor och bolagsstyrning – har Sverige agerat och reagerat med stor enighet på vad som uppfattas som avvikelser från subsidiaritetsprincipen.



Inledning

»IVA anser att EU-ordförandeskapet ger en möjlighet att återstarta det svenska EU-engagemanget och få fler aktörer att engagera sig.«

EU har under de senaste åren arbetat allt tätare kring frågor som ekonomisk krishantering och klimat. Återstartsprogrammet där EU lånar för utgifter är ett nytt arbetssätt liksom industrialianser för att stärka nya samarbeten inom unionen. Idag kommer cirka 30 procent¹ av ny lagstiftning i Sverige dessutom från EU. På miljöområdet uppskattas det till cirka 80 procent. Att vara aktiv i EU-arbetet blir således allt viktigare.

The Green deal som introducerades av EU kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har satt agendan för EU:s arbete och Miljödirektoriet tagit ett starkt grepp över många initiativ.

Med ett svenskt perspektiv kan EU:s budget ses som stor. Ändå är EU:s årliga budget bara 50 procent större än svenska statsbudgeten eller knappt en tredjedel av den federala tyska budgeten. Cirka två tredjedelar går till jordbrukspolitik, regionala utvecklingsfonden samt socialfonden och en tredjedel till förstärkta prioriteringar, bl.a. forskningsprogrammet Horisont Europa.

Regeringen har för ordförandeskapet valt att prioritera fem områden:

1. Skapa säkerhet för EU:s medborgare och stärka EU:s roll i världen (inkl. migration)
2. Stoppa den organiserade brottsligheten
3. Snabba på klimatomställningen (få Fit for 55 till ett avslut under ordförandeskapet)
4. Stärka EU:s konkurrenskraft för framtidens jobb (inkl. värna frihandel)
5. Slå vakt om unionens grundläggande värderingar (dvs. rättsstatens principer)

Dessa är lovvärda prioriteringar som IVA delar. Under det svenska ordförandeskapet är det dessutom viktigt för Sverige att driva de pågående processerna som är i gång som till exempel Fit for 55, RePowerEU och återstartspaketet. Sannolikt kommer Ukrainakriget och dess effekter på energi och konjunktur att starkt prägla arbetet under ordförandeskapet.

IVA anser dessutom att fyra områden är så viktiga att de förtjänar att tydligare lyftas fram från ordförandeskapets sida. De områden som denna rapport fokuserar på är därför EU:s roll för att stärka:

1. Forskning och utbildning
2. Företagens konkurrenskraft
3. Tillgången till energi
4. Tillgången till råvaror

Utöver dessa områden lyfter IVA en aspekt av EU-medlemskapet som förtjänar större uppmärksamhet, nämligen att värna subsidiaritetsprincipen och den ursprungliga tanken bakom denna princip.

IVA anser att EU-ordförandeskapet ger en möjlighet att återstarta det svenska EU-engagemanget och få fler aktörer att engagera sig för hur EU blir en större tillgång för hela Europa men också för Sverige. Inte heller IVA kan sägas ha ägnat EU tillräckligt mycket uppmärksamhet. Men för fortsatt arbete kan IVA bidra genom att agera som en oberoende plattform för dialog om svenska positioner i frågor som IVA arbetar med, dvs. konkurrenskraft, kunskap, utbildning och forskning. Genom att samla aktörer kring olika frågor som blir aktuella inom EU kan medvetenheten öka om vad som är gång vilket kan få fler aktörer att agera och ta ställning i olika EU-frågor.

¹ Sieps 2019:10p



EU:s roll för att stärka forskning och utbildning

»För näringslivets konkurrenskraft behövs fler utbildade inom teknik- och naturvetenskap.«

Universitet, högskolor och forskningsinstitutioner spelar en central roll i samhällsutvecklingen genom den kompetens som genereras framför allt genom utbildning men också genom helt ny kunskap som ser dagens ljus. Näringslivets och även den offentliga sektors konkurrenskraft beror i hög uträkning på detta. Samtidigt blir frågeställningarna alltmer komplexa vilket ställer nya krav på vilken utbildning som behövs och på hur forskning bedrivs.

Kunskap från flera olika områden och från flera aktörer behövs ofta för att lösa viktiga problem. Utvecklingen av vaccin mot Covid är ett tydligt exempel på hur akademi, näringsliv och politik kan samverka. Samtidigt vet vi också att enskilda individer spelar en viktig roll inom forskning, utbildning och innovation.

Den fria rörligheten och möjligheten att utbilda sig i andra länder inom EU är viktiga. Studentutbyten och forskarsarbeten ökar kontakterna inom unionen vilket utvecklar nätverk och nya samarbeten. Det kan stärka såväl forskning som näringsliv.

EU behöver en universitets- och högskolesektor som kan hantera denna delvis nya verklighet både inom forskningen och utbildningen. Vid Sveriges tidigare EU-ordförandeskap år 2009 togs den så kallade *Lunda-deklarationen* fram som lyfte fram de globala utmaningarna som en viktig utgångspunkt för EU:s kommande forskningspolitik men också nödvändigheten av samverkan. Även om deklarationen följdes upp vid ett möte i Lund 2015 så bör Sverige fortsatt driva dessa frågor men med en ännu tydligare koppling till utbildning och kompetensförsörjning.

I EU finns många utmärkta universitet och av världens publicerade vetenskapliga artiklar kom 20 procent från

Europa trots att EU befolkningsmässigt bara utgör sju procent. Dock är trenden (i procent) vad gäller vetenskapliga artiklar sjunkande framför allt beroende Kinas kraftiga expansion av forskning. I de globala rankinglistor som görs av världens universitet, vilka i och för sig kan ifrågasättas, hamnar universitet i Europa väl även om listorna fortfarande domineras av universitet från USA och i allt högre utsträckning Universitet från Asien. Trenden pekar på en allt hårdare konkurrens.

När det gäller Investeringar i FoU har EU:s mål om att EU-länderna ska investera tre procent av BNP år 2020 inte nåtts. År 2020 låg EU-27 på 2,27 procent vilket är under OECD-snittet på 2,7 procent och lägre än Kina med 2,4 procent. Sverige ligger dock fortsatt högt med 3,5 procent. Näringslivet står för 70 procent av de svenska FoU-investeringarna.

EU:s forskningsprogram Horisont Europa med en årlig budget på drygt tio miljarder euro är viktigt för att stärka forskningen i Europa men också för att öka både nyttiggörande och samarbete inom Europa. De tre pelarna excellent forskning, globala utmaningar och industriell konkurrenskraft samt innovativa Europa innehåller en rad olika instrument. Dessa pelare, framförallt den andra pelaren, ligger helt i linje med Lunda-deklarationen. Horisont Europa ska halvtidsutvärderas senast år 2025² och resultatet kommer att vara en viktig grund för designen av nästa program efter år 2027.

Värna treprocentmålet för forskning

I takt med hårdare global konkurrens och behov av att utveckla lösningar för till exempel energi-och klimatområdet

2 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/evaluation-impact-assessment-and-monitoring/horizon-europe_en

ökar behovet av forskning. Det är också viktigt för att kunna ge högkvalitativ utbildning. Därför behöver Sverige fortsätta att verka för att EU:s medlemsländer ska nå treprocentsmålet för forskning. FoU relaterat till klimatmålen bör dessutom öka ännu snabbare.

Utveckla kunskapstriangeln

Eftersom universitetens viktigaste roll vad gäller samhällsutveckling utan tvekan är utbildning bör Sverige fortsätta att driva konceptet med kunskapstriangeln, dvs. samverkan mellan utbildning, forskning och innovation, och att universitetsutbildningar skall vila på vetenskaplig grund men också utformas i relation till samhällets behov.

För näringslivets konkurrenskraft behövs till exempel fler utbildade inom teknik- och naturvetenskap. En logisk utveckling som Sverige bör driva är att EU i utökad utsträckning kopplar ihop sina olika instrument för forskningsstöd med insatser också inom utbildning både på mastersstudent- och doktorandnivåer. European Institute of Technology (EIT) är ett av de EU-instrument som arbetar med kunskapstriangeln. Det behövs flera sådana insatser inte minst i de så kallade *missions* som utgör en viktig del av pelaren som fokuserar på de globala utmaningarna.

Stärk och utveckla European Research Council

I den alltmer komplexa samhällsutvecklingen och de stora samhällsutmaningar vi står inför är samverkan mellan olika aktörer en viktig del och EU:s instrument som till exempel partnerskapsprogrammen och Industriallianserna³ har ett

tydligt fokus på samverkan men också på viktiga samhällsutmaningar. Samtidigt spelar enskilda excellenta individer en viktig roll för att driva forskningen framåt. European Research Council (ERC) har här en mycket viktig roll att spela. Förutom att ERC genom sina anslag bidrar till att generera excellent forskning av yppersta kvalitet så visar utvärderingar också att forskare med ERC bidrag också genererar ett stort antal patent.⁴ ERC spelar också en viktig roll för utvecklingen av forskningen vid universiteten inom EU och därmed deras globala ställning. Sverige bör fortsätta att vara en tydlig förespråkare för att ERC utvecklas och stärks.

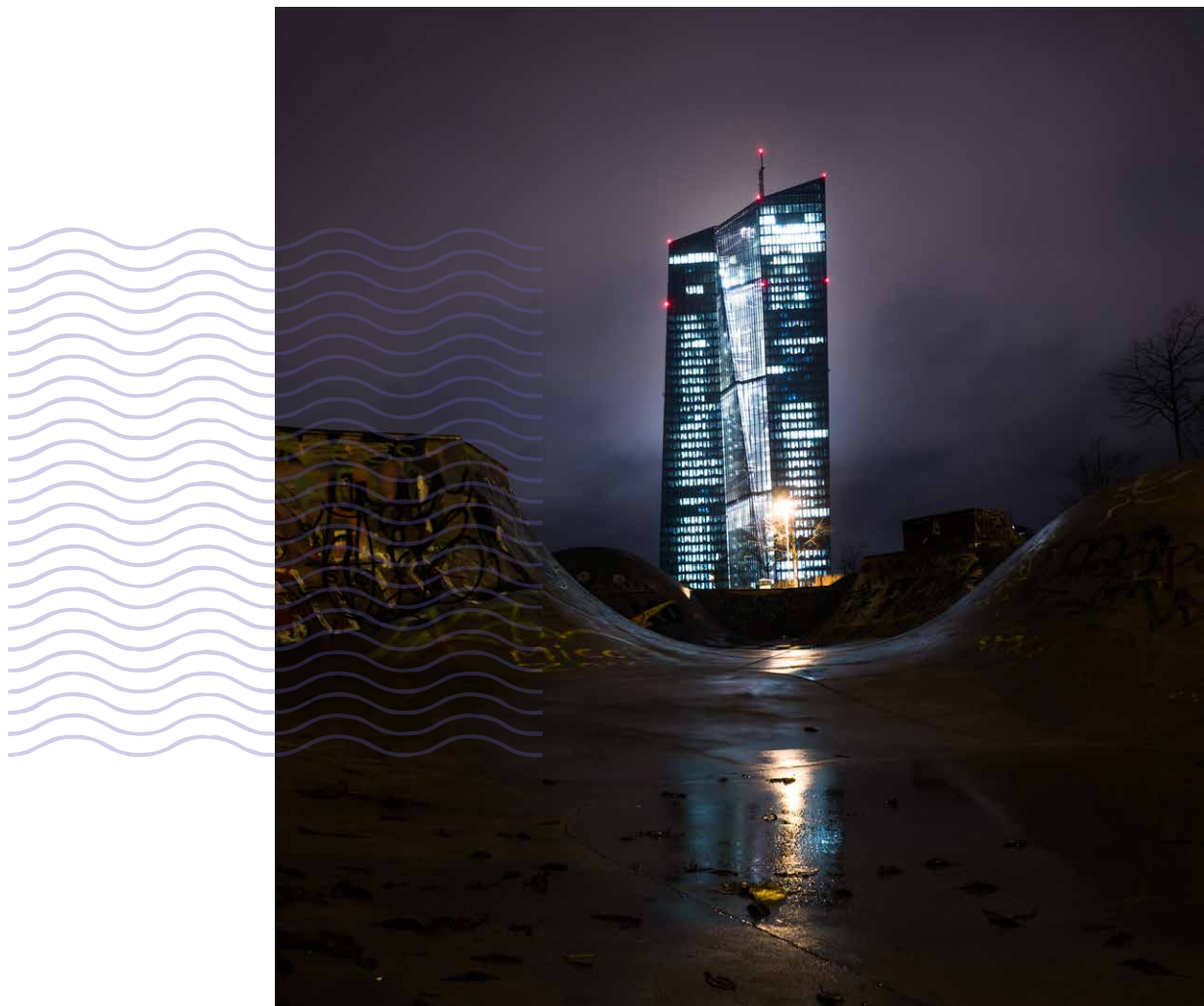
Utveckla samarbeten kring forskningsinfrastrukturer samt test- och demonstrationsanläggningar

I takt med att forskningsfrågeställningarna blir alltmer komplexa ställs allt större krav på avancerad forskningsinfrastruktur som till exempel synkrotronljusanläggningar för materialanalys. För att snabbare ta forskningsrön ut till marknaden behövs också test- och demonstrationsanläggningar, inte minst för att påskynda den gröna omställningen. Sverige har gjort betydande nationella satsningar på forskningsinfrastrukturer som till exempel Max IV och en av de största gemensamma forskningsatsningar i EU, European Spallation Source (ESS) som lokaliserats till Lund. Sverige bör därför fortsätta att vara pådrivande för att säkerställa att ESS drivs professionellt och finansieras på ett så effektivt sätt som möjligt inte bara vad gäller investeringen men också driften. Dessutom behöver anläggningarna direktiv och strategier så att de i högre grad utnyttjas inte bara av akademien utan också av näringsliv och offentlig sektor.

3 Industriallianser är samarbeten inom branscher eller värdekedjor med företag, politiska organ m.fl. De får inget finansiellt stöd och fattar inga beslut. https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/industrial-alliances_en

4 <https://sciencebusiness.net/news-byte/erc-grants-and-horizon-2020-projects-ict-and-energy-generate-flurry-patents>





EU:s roll för att stärka företagens konkurrenskraft

»Utgå från den gröna omställningen och den digitala omställningen för att säkra EUs globala konkurrenskraft.«

När allt fler regioner i världen blir allt mer högteknologiska tappar EU relativt Kina och USA, till exempel när det gäller 5G-utrollning och exportandel av högteknologiska produkter. Kina har också gått om EU i FoU-investeringar.⁵ EU behöver stärka förutsättningarna för näringslivets konkurrenskraft. Framför allt handlar det om att få den inre marknaden att fungera ännu bättre, att investera i kunskapsutveckling, att skapa goda förutsättningar för företagande och entreprenörskap samt att säkerställa att EU har en välutvecklad digital infrastruktur. Under de närmsta åren måste energiförsörjningen stabiliseras och prisnivån gå i normaliserande riktning för att konkurrensförmågan för europeisk energikrävande industri återupprättas.

Reella problem som global uppvärmning, hot mot biodiversiteten liksom övergödning uppmärksammas allt mer. En del i lösningen är teknik, innovation, forskning och metoder som kan bidra till att minska utsläpp, rena vatten och natur samt bidra till bättre hälsa. På detta område finns en mängd forskare och start-ups liksom etablerade företag som går före. Den gröna omställningen i norra Sverige är ett gott exempel.

EU:s roll ligger framför allt i att skapa marknadsförutsättningar genom att utveckla den inre marknaden och genom ett fortsatt starkt fokus på att möjliggöra den nödvändiga gröna omställningen och den digitala omställningen. Den senare dessutom en förutsättning för en effektiv grön omställning. EU:s inre marknad är en av EU:s största tillgångar även om den ännu 30 år efter införandet inte är fullt utvecklad. Marknadens storlek är till exempel avgörande för snabb uppskalning av ny teknik och därmed många företags möjlighet till att konkurrera också globalt. För Sverige som liten öppen ekonomi är det centralt för företagets konkurrenskraft att möjligheterna till uppskalning och handel är lika bra här som i USA och Kina.

EU har vid många tillfällen lyft konkurrenskraftfrågorna, första gången i den så kallade Lissabonstrategin från år 2000. Där satte man målet att Europa skulle bli den mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen med förmåga att skapa hållbar tillväxt med fler och bättre jobb samt större social samanhållning. Sedan dess har nya initiativ tagits bl. a. genom strategin Europa 2020 som antogs år 2010. EU har otvivelaktigt haft höga ambitioner men har samtidigt haft svårt att få till de åtgärder som behövs för att nå resultat tillräckligt snabbt. Till del beror detta på att mycket av implementeringen av dessa strategier ligger på medlemsländerna som i sin tur har olika problem och prioriteringar. En stor del av EU:s budget är dessutom uppbunden i strukturfonder och jordbrukspolitik vilket gör att nya initiativ är svårfinansierade.

Idag finns ett flertal aktuella initiativ som syftar till att stärka EU:s konkurrenskraft bl.a. genom att stärka den inre marknadens resiliens, hantera beroenden, och minska beroendet av andra länder genom "strategisk autonomi".

Det finns dock anledning att vara vaksam över EU:s utveckling inom näringspolitiken. Detaljregleringen ökar inom flera områden och det finns en önskan om att "säkra" leveranskedjor genom att subventionera produktion inom EU av strategiska produkter. Trenden att produktionen av halvledare subventioneras starkt i Asien, USA och EU är oroande. Ökade offentliga stöd till vissa näringar riskerar att sätta marknaden ur spel genom mindre dynamik och därmed på sikt minskad förnyelse i ekonomin. Det finns också en risk att så kallade IPCEI-projekt⁶ framför allt går till större medlemsländer som har större möjlighet att medfinansiera dessa projekt.

Innovation förutsätter ständig kunskapsutveckling samt att vunnen kunskap av entreprenörer och företag omsätts

5 European Competitiveness and Industry, Benchmarking Report 2022, ERT

6 Important Projects of Common European Interest (IPCEI) – beslutas av medlemsländer och får finansiellt stöd, till exempel finns projekt för batterier och vätgas. https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation/modernisation/ipcei_en

till varor och tjänster. Så frågan är hur EU på bästa sätt kan bidra. EU:s årliga budget är bara cirka 50 procent större än den svenska statsbudgeten och cirka två tredjedelar av EU-budgeten går till regional utveckling och jordbrukspolitik. Det är alltså inte med pengar som EU påverkar mest.

Däremot fattar EU beslut om lagar, är ansvarig för den inre marknaden och delar av handelspolitiken. I takt med att EU:s befogenheter har ökat inom områden som miljö, jordbruk och transporter har också andelen lagstiftning med koppling till EU ökat. Idag härrör cirka 30 procent av nya svenska lagar och förordningar från EU.⁷ Det är dock stor variation mellan olika områden. För till exempel jordbruk är det 58 procent medan det inom utbildningsområdet handlar om fyra procent.⁸

Att den inre marknaden fullt ut fungerar liksom att frihandelsavtal med tredje land utvecklas är oerhört viktigt för Sverige som liten handelsberoende nation. Det blir extra viktigt i tider av hög inflation eftersom handel också verkar som prispress.

Utveckla den inre marknaden och internationell handel

IVA anser att EU-arbetet bör fokusera på områden där EU har inflytande och kan ha stor påverkan. Att värna och utveckla den inre marknaden liksom handel med tredje land är en kärnuppgift för EU. Enligt en undersökning av European Round Table for Industry, ERT,⁹ uppfattar europeiska företag att den inre marknaden är "klar" till 75 procent. ERT pekar på att det finns många marknadshinder kvar och harmonisering behövs av fler nationella regelverk. Detta är en balansgång för att dels få bort nationella särkrav, dels inte överreglera eller reglera sådant som inte behövs för inre marknaden.

Sverige bör under ordförandeskapet ha fokus på att påskynda utvecklingen av den inre marknaden samt givetvis på en fortsatt utveckling av fri handel med tredje land framför allt USA men också slutföra investeringsavtalet med Kina.

Initiera arbetet med en ny strategi för konkurrenskraft

Sverige bör initiera ett arbete med en ny strategi för konkurrenskraft med fokus på en tydlig plan för implementering. En grundbult i detta arbete bör vara att utgå från både den gröna omställningen och den digitala omställningen för att på så sätt säkra att EU återtar en ledande position vad gäller näringslivets globala konkurrenskraft. Viktigt är också att EU i större utsträckning börjar mäta konkurrenskraft både för varje medlemsland och för EU som helhet, "*What gets measured gets done*".

Strategisk autonomi får inte övergå i protektionism

Strategisk autonomi kan låta klokt i en allt mer osäker värld med störningar i värde- och logistikkedjor. Autonomi kan uppnås på olika sätt och får inte betyda att EU på olika sätt hindrar marknadens dynamik genom till exempel importtullar eller stora subventioner till vissa företag på specifika marknader. God säkerhet kan uppnås genom en kombination av säkerställd egen produktionskapacitet och en import som diversifieras så att inte EU blir ensidigt beroende av ett fåtal odemokratiska länder.

Important Projects of Common European Interest (IPCEI)¹⁰ har inrättats för att stärka EU:s strategiska autonomi och

7 EU i riksdagen, Sieps 2019:10p.

8 Ibid

9 https://ert.eu/wp-content/uploads/2021/12/ERT-Single-Market-Stories_WEB-low-res.pdf

10 https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation/modernisation/ipcei_en

förmåga att investera i ny teknik som till exempel vätgas, batterier och mikroelektronik. Instrumentet innebär att marknadskrafter delvis kan sättas ur spel av enskilda länder som med hjälp av statsstöd stöttar vissa områden. Det gynnar sannolikt framförallt EU:s största länder. Instrumentet bör endast användas när det rör sig om specifika situationer där marknadskrafter inte fungerar.

Regelförenkling för att stärka utvecklingen av små- och medelstora företag

Entreprenörskap och utveckling av små- och medelstora företag (SMF) är centralt för förnyelsen i näringslivet. Regelverk för företagande är till stor del en nationell fråga men trots detta finns som nämns ovan ett stort antal EU regelverk som påverkar näringslivets konkurrenskraft.

Många EU-insatser handlar om riktade företags/innovationsstöd. Riksrevisionen som granskat innovationsstöd konstaterar att "de genomförda effektutvärderingarna visar relativt samstämmigt inga eller mycket begränsade statistiskt signifikanta effekter av stöden".¹¹ Generellt goda villkor för företagande är alltså ofta viktigare för företag än riktade stöd. Därför bör EU fokusera på att minska regelbördan och förenkla processer. Två exempel där en förenkling borde ske och som Sverige bör driva är direktiv som påverkar miljöprovningar samt lagstiftning för företagsuppköp och samgående.

Undvik detaljstyrning och gör beslutsprocesser mer transparenta

EU:s mål om netto noll koldioxidutsläpp kräver en gemensam definition om av vad som ur den aspekten är hållbart. IVA har tidigare tydligt påpekat att taxonomin för hållbara investeringar är ett innovativt verktyg med stor potential.¹² Men det förutsätter att verktyget implementeras med en solid vetenskaplig bas och att screeningkriterierna inte blir kontraproduktiva. Då taxonomin kan begränsa verksamheter i mycket stor utsträckning bör den beslutas i politiskt öppna och transparenta processer och inte via så kallad delegerad akt.

Kommissionen använder numera delegerade akter allt mer, till exempel när det gäller den så kallade taxonomin. Delegerade akter¹³ föreslås och antas av kommissionen efter samråd med expertgrupper. Rådet och att parlamentet har sedan två månader att komma med invändningar innan akten träder i kraft. För att legitimiteten för EU inte ska urholkas bör delegerade akter användas med stor försiktighet och endast när det gäller mindre områden.

EU gör idag konsekvensanalyser när kommissionen lägger förslag, men inte efter att förslagen förhandlats med rådet och parlamentet, trots att ursprungsförslaget då kan ha ändrats väsentligt. Ett sätt att säkra att EU arbetar med sina kärnuppgifter är att testa alla slutliga förslag mot de fyra friheterna (fri rörlighet för varor, kapital, tjänster och personer). Det skulle kunna vara ett sätt att dels belysa konsekvenserna av förslag för olika aktörer och dels koppla dem till EU:s kärnuppgifter.

11 Riksrevisionen, *Statliga stöd till innovation och företagande*, RIR 2016:22. Finns också resonemang i *Questioning the Entrepreneurial State Status-quo, Pitfalls, and the Need for Credible Innovation Policy* (Wennström och Sandström, IFN).

12 <https://www.iva.se/publicerat/iva-provides-feedback-on-recommendations-for-the-eu-taxonomy/>

13 https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/adopting-eu-law/implementing-and-delegated-acts_sv#implementing-acts



EU:s roll för att säkra tillgången till energi

»De viktigaste målen för EU:s energipolitik är försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.«

Det är ingen underdrift att säga att energisektorn och energimarknaderna i EU står inför gigantiska utmaningar geopolitiskt, ekonomiskt och klimatmässigt. Industrin och transportsektorn i hela Europa genomför stora och viktiga investeringar i samband med den klimatomställning som äger rum, där elektrifiering är en viktig del av lösningen. Som exempel bedöms att elanvändningen kommer fördubblas på 20 år i Sverige och detta gäller med stor sannolikhet även många andra medlemsstater. Utmaningen för hela EU:s energisystem är att det ska bli fossilfritt och samtidigt växa kraftigt samt fortsatt vara konkurrenskraftigt globalt sett. Målen för EU:s energipolitik är:¹⁴

- Diversifiering av EU:s energikällor och energiförsörjning, från fossila bränslen till kärnkraft och förnybar energi (solkraft, vindkraft, biomassa, geotermisk energi, vattenkraft och tidvattenenergi) för att säkerställa energitrygghet.
- Upprättande av en helt integrerad, effektiv inre energimarknad utan tekniska eller rättsliga hinder.
- Ökad energieffektivitet och sammanlänkning av energinät samt minskade utsläpp.

- Övergång till en koldioxidsnål ekonomi i linje med åtagandena i Parisavtalet.
- Främjande av forskning om koldioxidsnål och ren energiteknik och prioritering av forskning och innovation för att driva på energiomställningen och öka konkurrenskraften.

År 2020 stod EU endast för 42 procent av sin egen energiproduktion medan 58 procent var import. EU:s energimix bestod av olja 35 procent, naturgas 24 procent, förnybar energi 17 procent, kärnkraft 13 procent samt kol 12 procent.¹⁵ Beroendet av fossil energi är sålunda stort.

I både Tyskland och Sverige har andelen planerbar elproduktion minskat och Tyskland har blivit mer beroende av rysk gas. I samband med Ukrainakriget och sanktionerna mot Ryssland har en stor del av energiimporten till EU blivit osäker och lett till kraftiga prisökningar. Därför brådskar det med att ännu snabbare minska beroendet av fossil energi och säkerställa energiförsörjningen på kort sikt. I EU-kommissionens handlingsplan RePowerEU, med målet att skapa ett oberoende av den fossila energin från Ryssland, läggs stor tilltro till en mycket snabb utveckling av vätgasanvändning, vilket kräver en kraftfull ökad tillgång till el.

14 https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/energy.html?root_default=SUM_1_CODED%3D18&locale=sv

15 <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html>

De viktigaste målen för EU:s energipolitik är försörjningsstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Dessa uppnås enligt EU mest effektivt genom en integrerad europeisk elmarknad. Arbetet med en gemensam inre elmarknad påbörjades i början av 1990-talet. Då genomfördes ett antal elmarknadsreformer för att skapa uppdelning mellan kraftproducenter och nätägare samt för att främja en konkurrensutsatt handel med energi. Regelverket har fortsatt att utvecklas och på många sätt bidraget till en mer effektiv handel och en mer sammanlänkad infrastruktur för elöverföring. Dock kvarstår mycket arbete som anpassade marknadsmodeller och mer överföringskapacitet mellan länder och inom länder, det senare inte minst i Sverige.

Energimarknaden inom EU behöver fortsätta att utvecklas, speciellt med avseende på systemperspektivet och hur allt mer väderberoende elproduktion inom EU ska balanseras.

Behov av mål för försörjningstrygghet

EU:s elmarknad är inte fullt fungerande idag. En harmonisering av de grundläggande reglerna behövs på ett EU-plan, men de kan behöva anpassas regionalt. EU-regleringen ställer idag krav på solidaritet vid eventuella bristsituationer och regionala överenskommelser om försörjningstrygghet, men hur detta konkret ska hanteras är oklart. Därför finns det ett behov av att på EU-nivå införa ett mål för försörjningstrygghet för elsystemet.

Med allt större andel sol- och vindkraftsproduktion i Europa skapas än större behov av kraftöverföring från närliggande områden. Det ökade flöde mellan medlemsländer kräver ett vidareutvecklat regelverk för hur effektbalansen kan upprätthållas som är förenlig med elmarknaden.

För att skapa ett stabilt elsystem, som ger försörjningsstrygghet, måste det därför tillförsäkras att andelen planerbar elproduktion, i form av vatten-, bio- eller kärnkraft alternativt energilagring i olika former finns att tillgå, i förhållande till den väderberoende andelen.

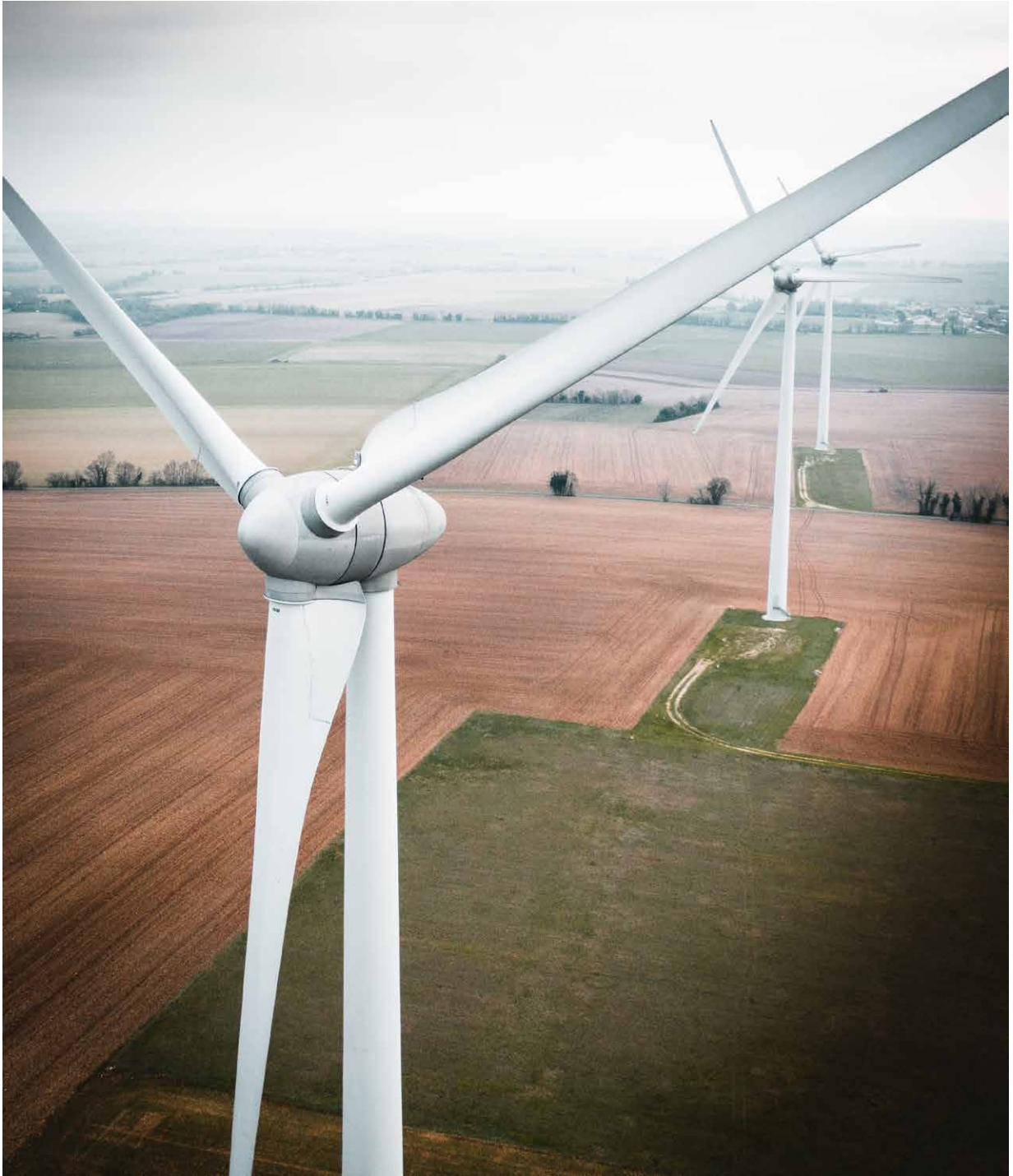
Analysera konsekvenser av olika inriktningar utifrån en övergripande systemsyn

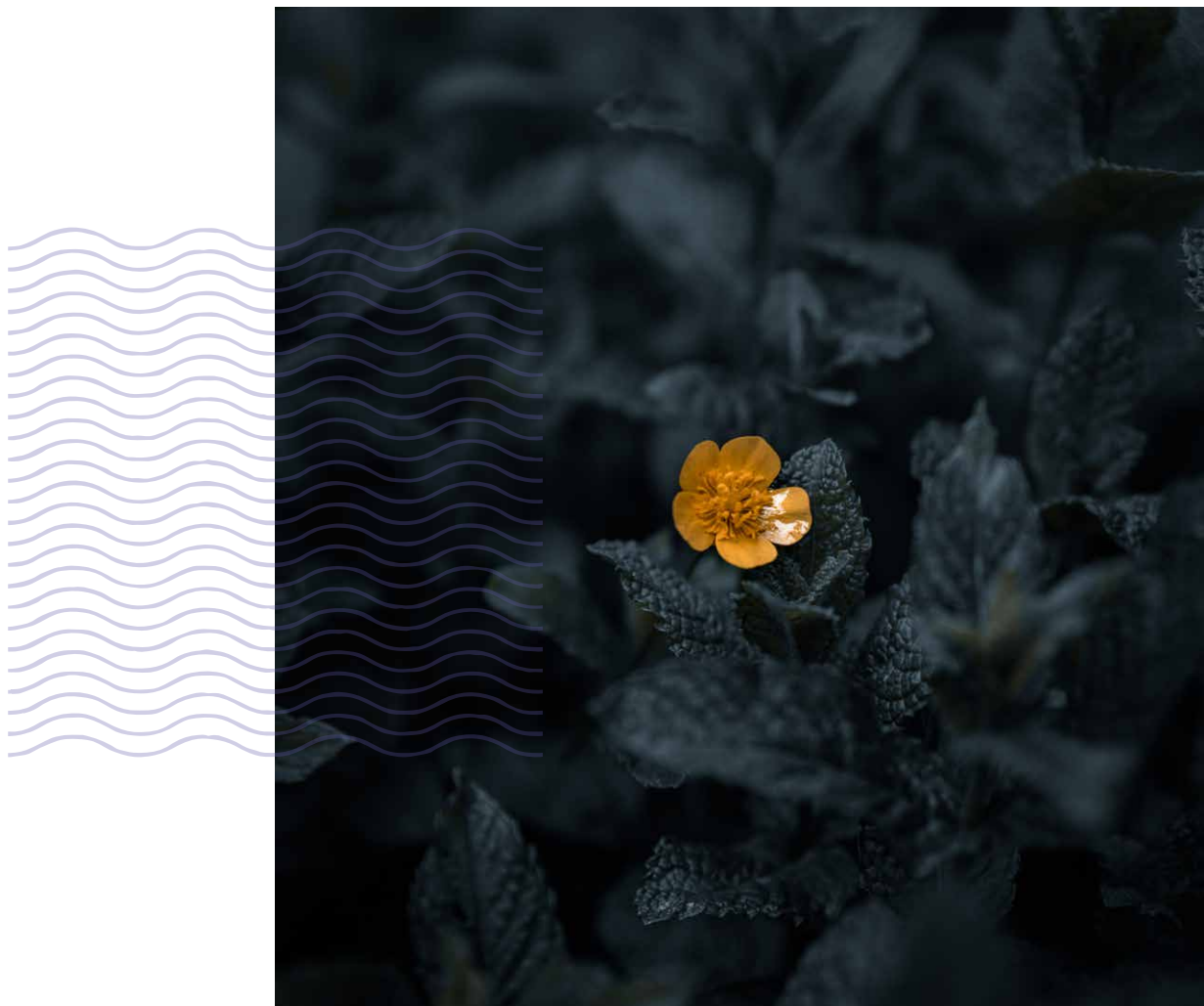
Enligt subsidiaritetsprincipen är det de enskilda medlemsstaternas eget ansvar att utforma sin energimix, beroende på förutsättningarna i de enskilda länderna både ur marknadssynpunkt och geografiska förutsättningar. Det bör fortsatt vara så, men EU kan ta en mer aktiv roll, till exempel genom att analysera konsekvenser av olika inriktningar i medlemsländerna på en övergripande systemnivå för att på ett systematiskt sätt också utveckla EU:s energipolitik.

Ett ökat fokus på energieffektiveringsåtgärder, bl.a. avseende uppvärmning, är även ett medel för EU att generellt minska beroendet av import av fossil energi till EU. EU behöver så snabbt som möjligt skapa möjligheter för medlemsländerna att effektivisera och anpassa sina marknadsmodeller utifrån sina förutsättningar.

Lyft in bioenergi i RePowerEU

Det är värt att notera att RePowerEU inte lyfter bioenergin som ett verktyg. Sverige är ett föregångsland vad gäller utvecklingen av fjärrvärme baserad på inhemsk bioenergi och kraftvärmeanläggningar. Litauen har följt detta exempel då de frigjort sig från beroende av rysk energi. Sveriges erfarenhet inom området bör utnyttjas så att bioenergi inkluderas i RePowerEU.





EU:s roll för att stärka tillgången till råvaror

»Skogen är en strategisk resurs som förnybar råvara och fossilfri energi, vilka båda bidrar till klimatomställningen.«

I och med pandemin och Rysslands invasion av Ukraina har det uppstått problem i många globala värdekedjor. Detta har också skapat problem inom EU med komponentbrist och långa leveranstider. Inom EU diskuteras därför bl.a. "strategisk autonomi" för att säkra egen tillgång till specifika insatsvaror (till exempel halvledare) samt råvaror (till exempel kobolt och litium) och energi. Det är bra att EU lyfter hur leveranskedjor kan säkras i osäkra tider. Frågan hur EU gör det på bästa sätt utan att ändra marknadsförutsättningarna och sätta marknaden ur spel.

Strategisk autonomi kan uppnås på olika sätt och det är viktigt att detta inte slår över i protektionism som kommer att påverka EU:s inre marknad och den globala handeln negativt. Inom energiområdet är fokus på att minska beroendet av rysk gas och olja. För att lyckas med det behövs incitament för att investera i alla sorters fossilfri energi och att tillståndsprocesserna kan effektiviseras och hanteras snabbare.

Den ökade användningen av el i gröna basindustrier och för transporter kommer kraftigt öka efterfrågan på el. El-samhället betyder att gå från ett fossilt beroende till ökad beroende av specifika råvaror framförallt litium, kobolt och sällsynta jordartsmetaller som behövs i överföring, elkompontener och batterier.

Sverige är en av EU:s ledande gruvnationer och Europas gröna omställning är helt beroende av tillgången på många metaller och därmed mineraler. EU har sedan lång tid tillbaka i hög utsträckning förlitat sig på import. Oklarheter i lagstiftning och regelverk har lett till dåliga förutsättningar för investeringar inom detta område. Med en mer ändamålsenlig lagstiftning och regelverk kan Sverige bidra till ökad utvinning av bl.a. sällsynta jordartsmetaller, både genom nya gruvor och återvinning av befintliga slagg-

produkter, uttjänta metaller och andra restprodukter, så kallade urban mining.

Vid Sveriges inträde i EU antogs det att skogspolitiken är en nationell fråga. Det står fortfarande fast i teorin, men inte i praktiken. Olika delar av EU-kommissionen har successivt ökat sitt intresse för skogen. Det gäller framför allt direktoratet; Miljö, Klimat och Energi, men numera även Finans. Ändå är förutsättningarna för att bedriva skogsbruk helt olika inom EU.

Att vrida tillbaka utvecklingen är inte en realistisk ambition då det finns starka beröringspunkter med politikområden med EU-kompetens. I fråga om skogen måste därför ambitionen vara att åstadkomma en acceptabel kompromiss vilken baseras sig på att skogspolitik i sig även fortsättningsvis ska anpassas till lokala förutsättningar, men med en acceptans för att beslut inom andra områden också kommer att påverka skogen. Dessa beslut behöver i sin tur beakta förutsättningarna för skogsbruk.

Skogen är en strategisk resurs som förnybar råvara och fossilfri energi, vilka båda bidrar till klimatomställningen. Det förutsätter att skogen ses som en produktiv resurs i EU och att det finns en balans mellan bevarandevärden, så som biologisk mångfald, och produktionsvärden. Sverige har en lång tradition av att balansera dessa intressen och den insikten behöver lyftas fram i EU-arbetet, bland annat genom att Sverige anpassar sin rapportering så att den sker på samma sätt som andra länder inom EU. Svenskt skogsbruk kan bidra till EU:s klimatarbete utan att EU-övergripande detaljregleringar införs.

Skogen som kolsänka utgör en del av EU:s klimatpolitik. Sverige bör verka för att EU också ska mäta och erkänna kolsänkor i material.



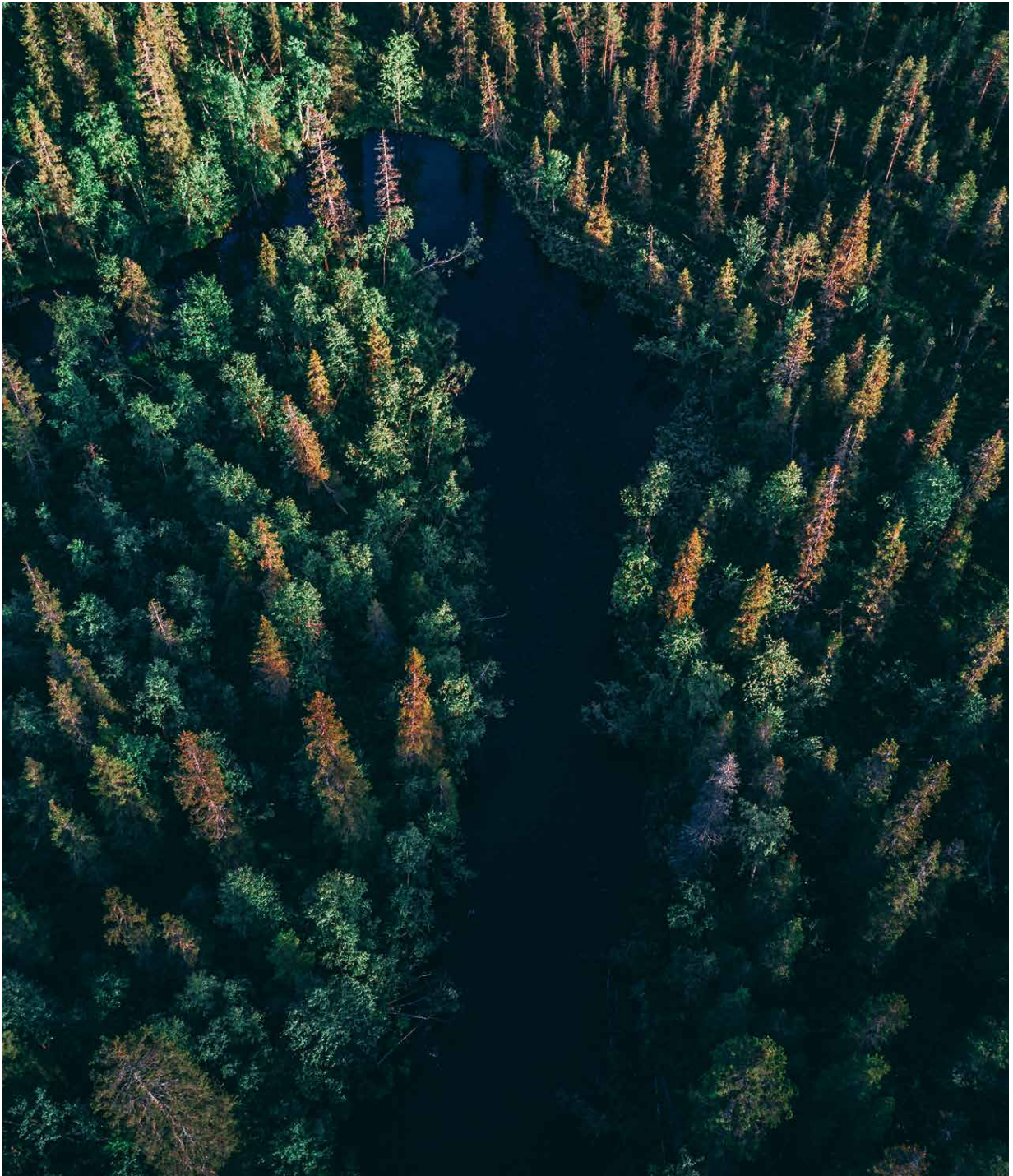
Utveckla EU:s miljölagstiftning och harmonisera svensk implementering till övriga EU

Miljöprövningar upplevs idag som en stor utmaning för att till exempel etablera nya verksamheter. Det behövs en diskussion om hur EU:s miljölagstiftning kan bli mer effektiv i tillämpningen. Diskussionen behöver handla om både utformningen och om hur Sverige implementerar och tillämpar direktiv. Sverige bör adressera de hinder som nuvarande lagstiftning utgör, exempelvis genom undantagsmöjligheter inom ramdirektivet för vatten och anpassa annan lagstiftning för att möjliggöra snabbare tillståndsprocesser.

Parallellt med ett arbete inom EU kring detta behöver Sverige se över hur befintlig EU-lagstiftning har implementerats och tillämpas och hur det kan förenklas.

Verka för mindre detaljstyrning av skogen

Det svenska skogsbruket har under lång tid arbetat med likställda mål för produktion och miljö, bl.a. biologisk mångfald. Miljöhänsyn är integrerat i produktions-skogsbruket där hela trädet tillvaratas, i sista hand som energi. Sverige behöver tillsammans med andra skogsländer som till exempel Finland och Österrike öka kunskapen inom EU om skogsnäringens betydelse såväl för EU i stort som för klimatet. Med olika klimatzoner, geologi och historia om hur man använt skogen så är förutsättningarna för att bedriva skogsbruk helt olika inom EU. Regeringen behöver därför verka för en ökad kunskap om skogsnäringen och för mindre detaljstyrning av näringen.





Värna om subsidiaritetsprincipen och öka engagemanget

»Det är centralt att EU arbetar med frågor där man tillför medlemsländerna värden som de har svårt att skapa själva.«

Värna om subsidiaritetsprincipen

EU har expanderat kraftigt med många nya medlemsländer. Integrationen och samarbetet fördjupats inom flera områden, ofta med inre marknaden i fokus. Det handlar om till exempel gemensamma miljöregler, handel med utsläppsrätter, gemensam valuta osv. som underlättar marknadens funktionssätt.

Men trots gemensam marknad och till viss del gemensam valuta är skillnaderna stora mellan olika medlemsländer, sett till såväl ekonomi, kultur som ekologi. Därför är subsidiaritetsprincipen viktig. Den anger hur EU kan utöva sina befogenheter till en nivå som ligger så nära medborgarna som möjligt:

Syftet med subsidiaritetsprincipen är att – på de områden där EU inte har exklusiva befogenheter – värna medlemsstaternas möjlighet att fatta beslut och vidta åtgärder, liksom att ge unionen rätt att ingripa om målen för en planerad åtgärd inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, utan bättre kan uppnås på unionsnivå "på grund av åtgärdens omfattning eller verkningar".¹⁶

Det är alltså centralt att EU arbetar med frågor där man tillför medlemsländerna värden som de har svårt att skapa själv, som till exempel inre marknad och frihandel med andra delar av världen.

Ökat engagemang tidigt i EU:s processer

Det starka stöd som finns hos allmänheten för EU syns inte så tydligt i den allmänna debatten.¹⁷ Som exempel har antalet svenska journalister som bevakar Bryssel minskat kraftigt sedan Sverige blev EU-medlem.¹⁸ Svenska politiker/partier och svenska organisationer behöver vara mer aktiva med att forma sina EU-agendor och forma allianser. Det handlar till exempel att utifrån "öppna remisser" tidigt i EU-processerna skicka in synpunkter och inte som i svenska remissförfaranden, vänta på färdiga förslag. Utifrån egna EU-agendor behövs dialog för att tidigt få fram svenska positioner inför samråd, strategier och lagstiftningsförslag från kommissionen.

16 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/7/subsidiaritetsprincipen>

17 I till exempel Eurobarometer 94.2 (dec 2020) uppger 68 procent av svenskarna att det är bra att Sverige är medlem i EU, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2020/parlemeter-2020/factsheets/se-sv-factsheet-parlemeter-2020.pdf>

18 <https://omeuropa.se/om-oss/>



Även om tjänstemän inom EU-institutionerna inte företräder länderna så är det ett sätt att för olika EU-organ att få förståelse för de nationella förutsättningarna, dvs. vad som gör en fråga är viktig eller inte. Med 1,9 procent av de anställda inom de tre EU-insitutionerna är Sverige underrepresenterat i relation till vår andel av befolkningen inom EU (2,3%).¹⁹ Intresset för att arbeta inom EU är uppenbarligen inte lika stort från Sverige som från till exempel Danmark och Finland.

Den svenska regeringen bör utnyttja ordförandeskapet till att stimulera fler svenskar att söka anställning och söka chefs- och expertbefattningar inom EU-organen, få fler

företag och organisationer att prioritera närvaro i Bryssel samt verka för att svenska arbetsgivare värderar meriten av erfarenhet inom EU-relaterad verksamhet högre. Svenska lärosäten bör stimuleras att erbjuda utbildningar och kurser som ökar möjligheten för deltagande att erhålla anställning inom EU-organen.

Det har under lång tid pratats om ökad svensk närvaro men det verkar inte hända. Med en ökad diskussion i Sverige om EU:s utveckling borde intresset öka av att arbeta inom kommissionen och att vara på plats i Bryssel från fler organisationer i Sverige.

19 <https://www.europaportalen.se/2020/02/svenskar-underrepresenterade-i-eu>



IVA kan bidra till en utvecklad svensk EU-diskussion

För fortsatt arbete kan IVA bidra genom att agera som plattform för dialog om svenska positioner i frågor som IVA arbetar med, dvs. konkurrenskraft, kunskap och forskning. Genom att samla olika aktörer kring frågor som blir aktuella inom EU kan dels medvetenheten öka om vad som är gång vilket kan få fler aktörer att fundera på att utveckla positioner i olika EU-frågor. IVA undersöker nu hur detta arbete kan intensifieras.

Målet behöver inte alltid vara att ta fram en gemensam ståndpunkt men att lyfta för Sverige viktiga frågor och stimulera dialogen. Detta arbete kan med fördel göras i samverkan med andra aktörer som EU-kommissionen i Sverige, olika myndigheter och intresseorganisationer.

Ett ökat svenskt engagemang i EU-arbetet kan utveckla EU vidare. Det handlar dock om hur Sverige som mer aktiv EU-medlem kan förena svenska intressen med EU:s och därmed driva på såväl frihandel genom inre marknaden och fler frihandelsavtal som globala miljöfrågor genom en EU-enhetlig implementering av utsläppsminskningar av växthusgaser.

Det svenska ordförandeskapet kan bli startpunkten för ett längre, större och mer strategiskt engagemang i EU. Då kan Sveriges inflytande öka och nyttan av EU-medlemskapet bli tydligare.

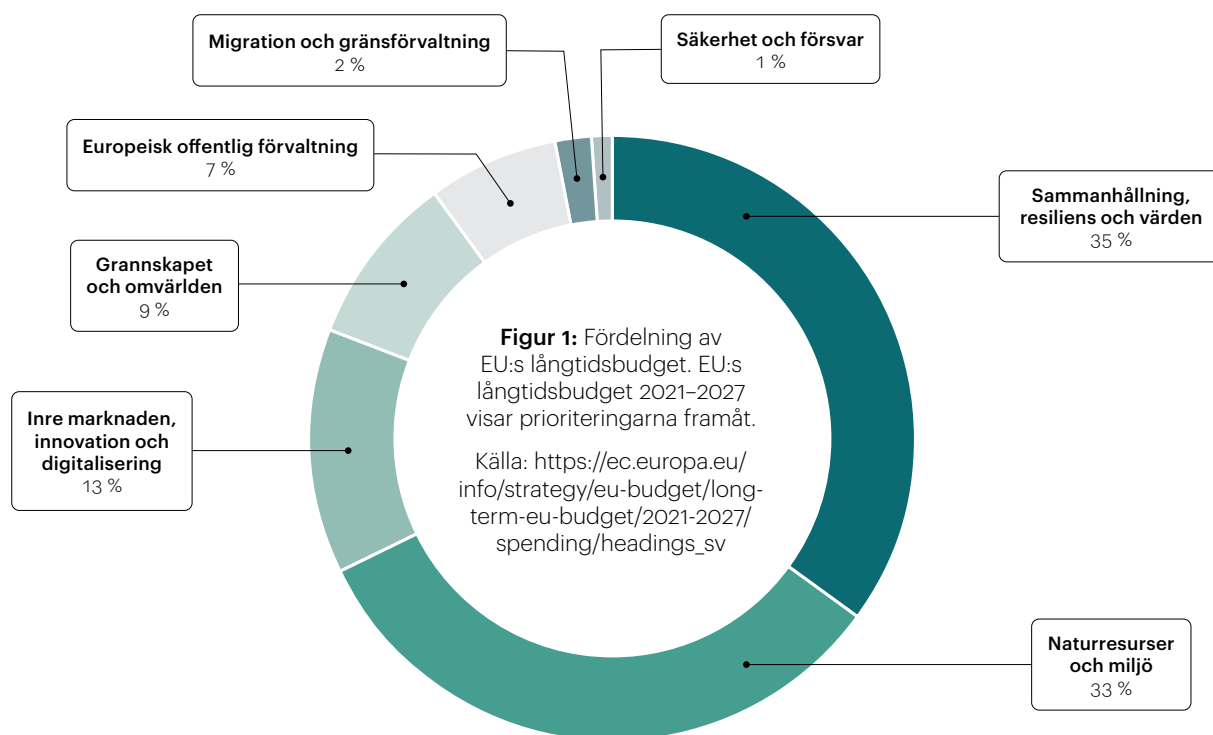


Appendix

Bilaga 1: EU:s övergripande budget och prioriteringar

Bilaga 2: Inkomna synpunkter från akademien

Bilaga 3: Referenser



Bilaga 1: EU:s övergripande budget och prioriteringar

Även om EU under pandemin lagt stora medel på stimulans till återhämtning och resiliens så ligger större delen av pengarna kvar för jordbrukspolitik och sammanhållningspolitiken (regional utvecklingsfonden, socialfonden).

EU:s långtidsbudget för 2021–2027 är på 1212 Mdr € plus Next Generation EU på cirka 750 Mdr € (2018 års prisnivå). Med ett svenskt perspektiv kan EU:s budget ses som stor. Ändå är EU:s årliga budget bara 50 procent större än svenska statsbudgeten eller tio procent av den tyska statsbudgeten.

Figur 1 visar hur långtidsbudgeten fördelar sig på olika politikområden (lär mer om dessa i källhänvisningen).

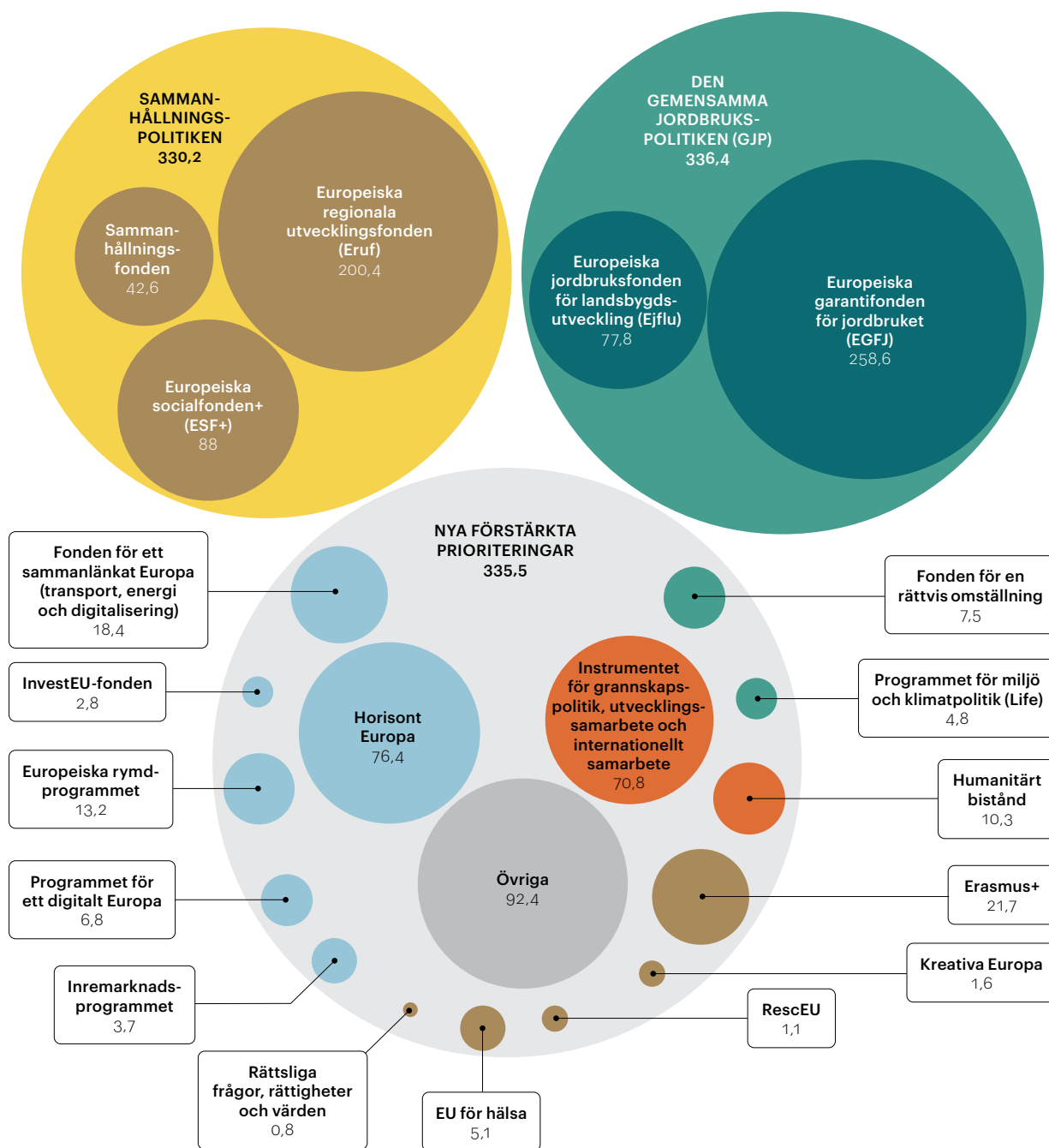
Genomförandet av ambitionerna inom dessa politikområden sker i olika program och fonder som fördelar sig enligt figuren ovan.

Som synes i Figur 2 går 330 Mdr € till sammanhållningspolitiken (regional/social utveckling), 336 Mdr € till jordbrukspolitik (CAP) och 335 Mdr € för ”nya program och förstärkta prioriteringar” (2018 års priser). I det senare ligger bl.a. forskningsprogrammet Horisont Europa med 76 Mdr €. ²⁰

Det tillfälliga återstartsprogrammet Next Generation EU ges 750 Mdr € utöver dessa pengar. Av detta är större delen lån

20 <https://www.consilium.europa.eu/sv/infographics/mff2021-2027-ngeu-final/>

Figur 2: De viktigaste programmen och fonderna i långtidsbudgeten (belopp i Mdr € 2018 års priser). Källa: <https://www.consilium.europa.eu/sv/infographics/mff2021-2027-ngeu-final/>



(385 Mdr €) och bidrag till medlemsländernas reformer och investeringar för att mildra coronapandemins ekonomiska och sociala konsekvenser. Största insatsen är genom "Faciliteten för återhämtning och resiliens". Denna ska snabba på den ekonomiska återhämtningen och öka engagemanget för klimat och digitalisering. Målet är att minst 37 procent av utgifterna i "Faciliteten för återhämtning och resiliens" ska kopplas till klimat och 20 procent av budgeten ska kopplas till digitalisering.²¹

Kommissionen har uppmuntrat medlemsländerna att ta fram investerings- och reformplaner inom sju "flaggskeppsområden" som kan stöttas av "Faciliteten för återhämtning och resiliens". Dessa är ren teknik och förnybart, energieffektivisering i byggnader, hållbara transporter och laddstationer, bredbandsutbyggnad, digitalisering av offentlig sektor, molnlösningar och hållbara processorer samt omkolning och vidareutbildning.

Next Generation EU innehåller också ökade anslag till bl.a. forsknings- och innovationsprogrammet Horisont Europa med 5,4 Mdr € och Invest-EU-fonden med 5,6 Mdr €.²²

Aktuella övergripande initiativ inom EU

Av EU:s sex prioriteringar till år 2024 har tre bäring på konkurrenskraftsfrågor; den gröna givnen, den digitala ekonomin och en ekonomi för människor.²³ De övriga prioriteringarna är ett starkare Europa i världen, främjande av en europeisk livsstil samt en ny satsning på demokrati i EU. Några större aktuella initiativ med bäring på konkurrenskraftsfrågor är:

NextGeneration EU – Återhämtningsprogrammet

Det tillfälliga återhämtningsinstrumentet NextGeneration EU ger ska bidra till medlemsländernas investeringar och reformer för att milda effekterna av pandemin. En stor del av pengarna riktas mot den gröna och digitala omställningen. Budgeten är på 750 Mdr € och Sverige kan få 33 Mdr kr i bidrag.

Fit for 55 och den gröna givnen

Begreppet "Fit for 55" är EU:s klimatpaket för att minska EU:s utsläpp av växthusgaser med 55 procent till år 2030 jämfört med år 1990.²⁴ Den gröna givnen handlar om att uppnå detta genom att bl.a. 30 procent av investeringarna i Next-GenerationEU ska kopplas till minskning av nettoutsläpp av växthusgaser, att tillväxten frikopplas från resursförbrukningen och att inga människor och platser lämnas utanför.

Den digitala kompassen – digitalisering

Den digitala ekonomin handlar om digital omställning i Europa. I EU:s vision för den digitala omställningen, den "digitala kompassen" sätts mål för fyra områden.²⁵

- Kompetens – bl.a. 29 milj. IT-specialister och fler människor med grundläggande digitala färdigheter.
- Säker och hållbar digital infrastruktur – bl.a. snabbt internet till alla och 5G överallt.
- Digital omställning av näringslivet – bl.a. att fler företag ska använda molntjänster, fler enhörningsföretag och SMF ska ha en grundläggande digitaliseringsnivå.
- Digital offentlig service – Bl.a. 100 procent viktig offentlig service på nätet och att 80 procent av invånarna ska använda digitalt ID.

21 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_sv#faciliteten-och-nextgenerationeu

22 https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_sv#nextgenerationeu

23 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_sv

24 Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén 55 %-paketet ("Fit for 55"): nå EU:s klimatmål 2030 för klimatneutralitet COM/2021/550 final

25 Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén Digital kompass 2030: den europeiska vägen in i det digitala decenniet COM/2021/118 final

För att nå målen vill Kommissionen påskynda projekt där länder samarbetar och som kombinerar investeringar från EU, medlemsländer och företag inom bl.a. återhämtningsprogrammet där minst 20 procent ska gå till digitalisering. Det handlar alltså inte om specifika pengar för digitalisering.

Industristrategin

Det finns också en del mer specifika insatser som EU gör för att stärka konkurrenskraften och som beskrivs i den uppdaterade industristrategin.²⁶ Det handlar om att stärka den inre marknadens resiliens, hantera beroenden, dvs. hur man skapar öppen strategisk autonomi i praktiken (minskar beroendet av andra länder).

RePowerEU

Det sker idag en snabb utbyggnad av väderberoende elproduktion i stora delar av Europa, men för att även klara utmaningen med att även ersätta de fossila bränslena från i första hand Ryssland behöver ännu mer göras. För att säkra försörjningen på längre sikt har EU-kommissionen presenterat en plan, RePowerEU,²⁷ om hur EU ska bli oberoende av fossila bränslen från Ryssland i god tid före 2030, med naturgasen som första mål.

RePowerEU är en plan som består av tre delar:

- Diversifiera gas-, olje- och kolförsörjningen.
- Påskynda energiomställningen med snabbare övergång till förnybar energi såsom biogas, vätgas, sol-el och vindkraft, med stort fokus på vätgas.
- Spara energi och förbättra energieffektiviteten.

Många av initiativen har inte egen finansiering utan finansieras genom andra insatser som till exempel Gröna Givens som till stor del finansieras av återhämtningsprogrammet. En bra bild av vad som är fokus i EU finns därför i långtidsbudgeten.

För gasmarknaden ser EU-kommissionen²⁸ behov av att diversifiera gasförsörjningen genom ökad import av LNG och rörledningar från icke-ryska leverantörer och öka andelen biometan främst från jordbruket samt grön vätgas. Kommissionen lägger stor tilltro till en snabb utveckling av vätgasanvändning. Men utvecklingen av biokraft och el från kärnkraft berörs knapphändigt i EU-planen.

I planen återfinns även åtgärder mot stigande energipriser i Europa, med förslag om prisreglering och om möjlighet att omfördela vinster. Dessa förslag måste noga studeras och analyseras då de kan få stora konsekvenser på marknaden och investeringsviljan från privat kapital.

Strategisk autonomi

I Versaillesdeklarationen²⁹ som antogs av regeringscheferna i mars 2022 är stärkt försvarsförmåga, minskat energiberoende från andra länder samt att bygga en mer robust ekonomisk bas i fokus. För det senare handlar strategisk autonomi om säkra tillgången till kritiska råmaterial, halvledare, hälsa och medicin, digital teknologi samt mat. De instrument för implementering som pekas ut är Important Projects of Common European Interest (IPCEI) och industriallianser samt att stärka EU:s forsknings- och innovationsförmåga.

På global nivå vill man fortsätta att utveckla handelsavtal, standards samt komplettera verktygslådan med instrument för att hantera snedvridande effekter av utländska subventioner på den inre marknaden för att skydda mot tvångsåtgärder från tredjeländer och för att säkerställa ömsesidighet när det gäller att öppna upp offentlig upphandling med handelspartner.

26 https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf

27 [Press conference on the REPowerEU Communication \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/press-conference/press-conference-on-the-repower-eu-communication)

28 https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:71767319-9f0a-11ec-83e1-01aa75ed71a1.0005.02/DOC_1&format=PDF

29 <https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf>

Bilaga 2: Inkomna synpunkter från akademien

Denna rapport har inför slutversionen remitterats till samtliga avdelningar samt diskuterats vid en Akademisammankomst.

Av IVA:s 12 avdelningar så har ledamöter från nio avdelningar lämnat synpunkter.

Ledamot/avdelning	Synpunkter	Hantering
Lotta Ljungqvist (Avd X)	Avdelningen har diskuterat behovet av översyn av lagstiftningen för sk. GMO:s och föreslår att det tas upp.	Stor fråga som förtjänar mer uppmärksamhet och som IVA med fördel kan driva vidare vid sidan om denna PM.
Annika Bresky (Avd VIII samt beredningsgruppen)	Mindre omskrivningar av skogsavsnittet, faktakorrigerering.	Inlagt
Kerstin Niblaeus (Avd XI)	EU-relaterad lagstiftning på EU-området ca 80 % på miljöområdet.	Inlagt
Lennart Fredenberg (Avd I)	Tillägg till energiavsnittet om anpassade marknadsmodeller.	Inlagt
Akademi-sammankomsten	Lägg till ESS och Maxlab i FoU-delen. Sverige behöver vara mer aktivt tidigt i "öppna Remisser". IVA bör liera sig med andra akademier om EU frågor.	Inlagt Inlagt Tas inte upp, kan IVA dock lyfta inom till exempel Euro-CASE
Magdalena Gerger, Näringslivsrådet	Lyft in tidigare IVA-rapporter i fotnoter.	Inlagt
Per Kågesson (Avd IX)	Tillägg om att diversifiera försörjning för att inte bli beroende av odemokratiska länder. Skogen som kolsänka måste vara del av EU:s klimatpolitik.	Inlagt Inlagt
Fredrik Laurell (Avd VII)	Klimatfrågan, Östersjön (övergödning), biodiversitet och miljöanpassat skogsbruk bör lyftas in.	Klimat, övergödning och biodiversitet har nämnts i konkurrensdelen. Hur skogen ska brukas bör anpassas till lokala förutsättningar.
Patrik Fältström (Avd XII)	IVA bör lyfta hur internet kan värnas med länder som delar värderingar och också hur skydd mot cybersäkerhet kan utvecklas.	Detta är en stor fråga som IVA bör fortsätta driva. Precis som GMO-frågan kräver den dock en fördjupning som vi valt att inte ta upp i denna PM.
Susanne Norgren (Avd V)	EIT är ett byråkratiskt och politiserat system som behöver förbättras.	Många processer inom EU är byråkratiska och behöver utvecklas. Därför tar vi inte upp EIT specifikt.

Bilaga 3: Referenser

Litteratur

EU-kommissionen, *55 %-paketet ("Fit for 55"): nå EU:s klimatmål 2030 för klimatneutralitet*, COM/2021/550 final

EU-kommissionen, *Digital kompass 2030: den europeiska vägen in i det digitala decenniet*, COM/2021/118 final

European Round Table for Industry (ERT), *European Competitiveness and Industry, Benchmarking Report 2022*, ERT

EU-kommissionen, *Updating the 2020 New Industrial Strategy: Building a stronger Single Market for Europe's recovery*, Com (2021) 350 final

Europaparlamentet, *Parlamentet 2020 – Sverige*, Eurobarometer 94.2, dec 2020

European Round Table for Industry (ERT), *Renewing the dynamic of European integration: Single Market Stories by Business Leaders*, dec 2021, ERT

Riksrevisionen, *Statliga stöd till innovation och företagande*, RIR 2016:22

SIEPS, *EU i riksdagen*, Sieps 2019:10p

Wennström och Sandström, *Questioning the Entrepreneurial State Status-quo, Pitfalls, and the Need for Credible Innovation Policy*, Springer Cham, 2022

IVA, *Feedback on recommendations for the EU taxonomy*, IVA 24 sep 2021

Weblänkar

EU:s prioriteringar 2019–2024

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_sv

NextGenerationEU

https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_sv#nextgenerationeu

EU:s industriallianser

https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/industrial-alliances_en

ERC-finansiering och patent

<https://sciencebusiness.net/news-byte/erc-grants-and-horizon-2020-projects-ict-and-energy-generate-flurry-patents>

Utvärdering av Horizon Europe

https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/evaluation-impact-assessment-and-monitoring/horizon-europe_en

EU:s energimix

<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html>

Important Project of Common European Interest

https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation/modernisation/ipcei_en

Genomförandeakter och delegerade akter

https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/adopting-eu-law/implementing-and-delegated-acts_sv#implementing-acts

Svensk representation i Bryssel

<https://www.europaportalen.se/2020/02/svenskar-under-representerade-i-eu>

Versaillesdeklarationen

<https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf>



Kungl. Ingenjörsvetenskaps
Akademien